

Kultúrkörök a Rogers Iskolában

*Földes Petra: Kultúrkörök. Rogerses lenyomatok.
A Rogers Iskola pedagógiai műhelyének sorozata. 1.*

Az alapításának 30. évfordulóját köszöntő jeles alternatív iskola, a Carl Rogers nevét viselő, a 'személyközpontúság' alapelveit követő pedagógiai műhely munkatársai úgy határoztak, hogy e – neveléstörténetileg is jelentős – idő „lenyomatait” 10 módszertani kötetben adják ki. A Kereszty Zsuzsa inspirációjával készülő sorozat első darabja a Földes Petra értő szerkesztésében megjelent *Kultúrkörök*.

Miről van szó? A jeles reformpedagógus elődöket – elsősorban Peter Petersent (Jena Plan) és a Waldorf-pedagógiát – követve egy-egy évfolyam iskolai tanulmányainak vezérmotívuma egy-egy kultúrhistoriai korszak. Jelesül: a honfoglaló (pogány) magyarság, az Ószövetség világa, az alapvetően keresztény paraszti néphagyomány s a klasszikus (görög) antikvitás. A tantárgyi integráció törekvései ezekben a kultúrtörténeti keretekben nyernek tartalmat, új összefüggéseket, jelentéseket.

A recenziens (akinek volt szerencséje köszöntőt mondani az alternatív pedagógiák kiemelkedő képviselőinek seregszemléjévé emelkedett nyilvános könyvbemutatón), a hagyományokhoz kiegészítést fűzni, a könyv 55. oldalán látható Déméter-projekt dokumentumához felidézte a hajdani Új Iskola tanárának, Blaskovich Editnek leírását az iskolában alkalmazott „szimbolikus játékról”, ahol éppen az antik föld-istennő lányának, Perszephonének az évkört követő pokoljárása, tavaszi feltámadása került középpontba.

De még közvetlenebb az utalás Karácsony Sándor nézetrendszerére, aki az egyes életkorok társas-lélektani sajátos-

ságaihoz egy-egy történelmi kor, kultúra rekvizitumait rendelte pedagógiájában. Az *Ocsúdó Magyarországban* írta:

„Együtt játszom az egész életet a kisgyermekkel, apja-anyja tudok neki lenni a játékközösségben. Együtt dolgozom, együtt gyűjtök a növő gyerekcsapattal, testvére, vezetője vagyok neki a munka közösségében. Együtt élem a törvényt a serdülők rendjében, mert tudom, hogy fogadalomközösségükben óhatatlanul az ideáljává kell lennem. Végül együtt értékelem át vele a világot, ha adoleszál, mert világnézeti közösségünkben én vagyok a barátja.”

A debreceni professzor többször emlegeti ezt a korszakolást, a cserkészletben gyakorolta is. Lehetetlen nem értékelni úgy (akár elfogadjuk az elméletet, akár nem, mely szerint nem csupán a magzati létben ismétlődik meg a törzsfelföldés, de születés után is „újrajátssza” az emberi egyed az emberi történelem útját), hogy az életkori szakaszoknak egy-egy 'kultúrkör' felel meg.

A „kultúrkörök” tantárgyi integrációja metodikájához más, modernebb tapasztalatok is járulnak – megerősítve a fentebb hivatkozott jeles elődöket. A gyerektáborok világában sajátos ötvözetet alkotva – nem kis részt a drámapedagógia, valamint a neofolklorista népi kézműves mozgalmak tapasztalatára építve – megjelentek (tömegesen, néhány nagy innovációt – pl. Leveleki Eszter bányi Pipeclandját, mennyi 'indiánosdit', akár 'Fehér Farkast',

Borvendég Sándort, Harmath Istvánt, sőt Winkler Mártát és megannyi, majdnem illegális névtelent emlegetve) a történelmi korokat játéokban-szerepben a lehetséges történelmi hűséget követően rekonstruáló táborozási formák. A drámapedagógia tapasztalatai adták a tartós szerepjáték keretrendszerét, a kézművesek – elsősorban a Fiatalok Népművészeti Stúdiójában kimunkált, valamiképp a munkaiskola-tradíciót megidéző – teóriája és praxisa szerint az adott kor szellemi kultúráját, hagyományait, dalait, táncait, történeteit, szabályait, normáit, szokásait akkor érthetjük, élhetjük át igazán, ha valamilyen módon annak tárgyi világa rekonstrukciójával is megkínáljuk a gyerekeket. Így születtek a népművész-táborokban (akár 1976-ban, 1978-ban Csillebércen) használatba vett 1:1 méretű [!] szabadtéri játékeszközök, pásztorkunyhók, kemencék, más hajlékok stb., így készültek a délelőtti szakfoglalkozásokon az ógörög táborok műhelyeiben azok a termékek, melyek a délutáni agórán gazdát cserélhettek – használati értékük szerint, így készültek a 'remekek' (például a szolnokiak reneszánsz táborában – a kezdeményező tanárnőt, Lengyel Boldizsárné Évát a napokban veszítettük el), melyek aztán Mátyás király és Beatrix királyné ajándékaiként jutottak viszonzáshoz a délutáni 'audiencián' (a királyról szóló mondák nyomán). Sorolhatnánk a példákat.

A Rogers Iskola kultúrkörei is ezt a hitvallást követik (a sámándobok, a színházi maszkok, sőt egy 'használható' trójai faló mind-mind e metodika bizonyosságai). Nem lényegtelen e módszertan „megfordítása” sem: a gyerekmunkával készült tárgyak nem dísz tárgyak (mondhatni: kis méretű 'bigyók', 'gadgetek', ahogyan a 45 perces kézimunka/technika órába szorítva az kénytelen volt megjelenni), hanem a tárgyalást követő játékokban valósággal funkcióba kerülnek.

S itt volt a fentebb emlegetett táborozási innovációk nagy tanulsága! Amikor a táborszervezők merészen újabb korszakok játékos rekonstrukcióját próbálták a tábor vezérmotívumává tenni – például a modern világ, akár a 'jövő' –, akkor a játék megbicsaklott. A szerepekkel nem volt baj, sci-fit lehet ideig-óráig játszani, titokzatos úralomást stb. De a dolog hitelét veszítette: mert a tárgyalkotó cselekvésnek nem volt adekvát formája. A szalagmunka, az ipari termelés nem volt rekonstruálható ilyen élet-játék keretei között! Nem véletlen, hogy 1983-ban, az emlékezetes Csillebércen egyedül a Filmváros tudott hitelesen működni, ahol Takács Vera vezetésével valóban szimulálni lehetett egy filmgyár technológiáját. A többi altáborban a kézművesség visszarendeződött dekorációs elemek, dísz tárgyak készítésére, a méretek visszaestek tenyérnyi figurákká. Vagyis ki kell mondani: alighanem a kultúrköröknek fenti elveken alapuló pedagógiai rekonstrukciója igazán csak kézműves kultúrák esetén tud hitelesen működni. (Persze a „modern tábornak” volt más tanulsága is: a drámapedagógiai elem felerősödésével hallatlanul izgalmas államszervezési, alkotmányozási folyamat indult meg – mintegy helyettesítve a munkafolyamatokat.)

A *Kultúrkörök* című kötet az alternatív pedagógiákat alkalmazó tanító- és tanárjelöltek tankönyvének készült. Minden innovátor kollégánk tanulssággal forgathatja.

Földes, P. (2023, szerk.). *Kultúrkörök. Rogerses lenyomatok. A Rogers Iskola pedagógiai műhelyének sorozata. 1.* Carl Rogers Óvoda és Iskola.

Trencsényi László
ELTE PPK